

Драган Траиловић*
Институт за политичке студије, Београд

Стеван Рапаић**
Институт за политичке студије, Београд

ОДНОСИ СРБИЈЕ И РУСИЈЕ У ПЕРИОДУ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ***

Сажетак

Србија и Русија су земље које деле дугу и сложену историју политичких, економских и културних веза. Њихови односи додатно постају комплекснији након избијања кризе у Украјини, која је генерисала бројне импликације по шире међународне односе, те тако и по односе између две државе. Супротстављање Русије и Запада створило је нове изазове спољној политици Србије позиционирајући је између стратешког спољнополитичког циља прикључења ЕУ и традиционалног пријатељства са Русијом. Овај чланак има за циљ да анализира стање и да приказ односа Србије и Русије од почетка и током кризе у Украјини. Рад ће испитати главне области сарадње између две земље, са посебним фокусом на политичко-економске односе у овом периоду. Рад се ослања на различите изворе, као што су званичне изјаве и документа, медијски извештаји, академске студије и истраживања јавног мњења.

Кључне речи: Србија, Русија, односи Србије и Русије, украјинска криза.

* dragan.trailovic@ips.ac.rs

** stevan.rapaic@ips.ac.rs

*** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство просвете науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОД

Србија и Русија поред развијеног стратешког партнерства, које подразумева међусобну сарадњу у међународној арили и развијену политичку, економску, безбедносну и културну сарадњу имају и дуготрајно пријатељство засновано на заједничком словенском и православном историјском наслеђу. Украјинска криза, којом је дошло до шире конфронтација између Русије и Запада, изазвала је потрес у европској геополитичкој архитектури, те је произвела и значајне последице, како по друге регионе у Европи, попут Балкана, тако и по односе између појединачних држава. У том смислу и односи Русије и Србије нису остали имуни на последице које је рат у Украјини изазвао. Две државе су се такође суочиле са изазовима у својим односима, који упркос међународним околностима у којима се одвијају, остају добри, али детерминисани не само традиционалним пријатељством већ и реал-политичким и властитим националним интересима двеју земаља.

Полазећи од тога, рад има за циљ да да приказ развоја односа, пре свега политичких и економских, између Србије и Русије, а у светлу кризе у Украјини. Рад је структурисан тако што је подељен на пет целина. У првом делу биће дат кратак преглед настанка украјинске кризе и њених импликација по међународне односе. У другом делу ће се испитати спољна политика Србије и њено позиционирање у односу на кризу, те како Србија управља својим односима са Русијом и Западом током кризе. Трећи део ће истражити политичке, војно-безбедносне и културне односе Србије и Русије, дајући преглед њихове еволуције током овог периода.

Анализа економских односа Србије и Русије у време кризе у Украјини, у четвртном и петом делу рада, ограничиће се на анализу спољнотрговинских односа и кретања прилива инвестиција из Русије. Покушаћемо да сагледамо структуру српског извоза и увоза у Русију у поменутом периоду. На који начин је криза у Украјини утицала на спољнотрговинско пословање између две земље, односно трошкове овог пословања и како су санкције уведене од стране Европске уније утицале на економске односе Србије и Русије. Такође, представићемо најважније стране директне инвеститоре из Русије, који су у посматраном периоду наставили или проширили своје пословање на територији Србије. Посебна пажња биће посвећена кретању прилива страних директних инвестиција из Русије, као и

присутству руских компанија у енергетском сектору Србије. Иако се нећемо претерано бавити енергетском безбедношћу Србије, важно је напоменути и објаснити улогу Русије, односно њених компанија у енергетском сектору Србије. Русија је кроз кредите присутна у Србији и као финансијер неколико значајних инфраструктурних пројеката, па ћемо и њих представити у раду.

УКРАЈИНСКА КРИЗА И ИМПЛИКАЦИЈЕ ПО МЕЂУНАРОДНЕ ОДНОСЕ

Украјинска криза као вишеслојна и комплексна геополитичка криза, чији се узроци и актери могу пратити током дужег историјског периода, свој манифестни облик у потпуности добија крајем 2013. и током 2014. године, а до њене потпуне ескалације долази 2022. године руском „специјалном војном операцијом”. Криза је почела крајем 2013. године када су се у Кијеву на тргу Мајдан одржали масовни протести познати као „Евромајдан”, који су резултирали сменом председника Виктора Јануковича у фебруару 2014. године, а чиме је срушен тада актуелни политички и правни систем Украјине (више о томе видети: Milošević 2015). Након „Мајдана”, значајан део становништва у источним и јужним регионима Украјине, где је руски језик преовлађујући, додатно се осетио угроженим националистичким и прозападним предзнаком који је овај преврат носио. Бојазан руског становништва је била узрокована угрожавањем њихових културних и језичких права, као и геополитичким заокретом Украјине ка Западу, већој војној сарадњи са НАТО савезом, те отклоном од њених историјских веза са Русијом (Milošević 2015). Како истиче Ковић, у Украјини је 2014. године уз подршку САД и ЕУ спроведен државни удар којим су збачене легално изабране власти, а након чега је НАТО искористио Украјину као војно упориште, а тада она постаје и оруђе за ширење западног утицаја на исток (Ković 2022).

Овакве околности довеле су до новог обрта у кризи када је Русија анектирала полуострво Крим, стратешки важан и претежно етнички руски регион Украјине. Русија је то оправдала покушајем да заштити права и интересе народа Крима, који је на одржаном референдуму великом већином гласао за придруживање Русији. Међутим, део међународне заједнице осудио је потез Русије као нарушавање суверенитета и територијалног интегритета Украјине и

због тога уводи санкције Русији (Lišanin 2018, 57-58). Осим тога, криза се продубила када је у источним регионима Украјине, Доњецку и Луганску почео активно да делује проруски покрет, који је прогласио независност ових региона од Украјине и ушао у оружани сукоб са украјинским снагама. Неколико покушаја мирног решења, као што су споразуми из Минска, нису успели да прекину непријатељства нити да реше статус региона. Коначно, у фебруару 2022. године, Русија је покренула војну интервенцију у Украјини користећи аргумент да спроводи „специјалну војну операцију” за заштиту руског становништва у тој земљи. С друге стране, Украјина је мобилисала своје оружане снаге, а уз политичку и војну подршку западних земаља, посебно Сједињених Америчких Држава и Европске уније, које уводе додатне и оштрије санкције против Русије.

Украјинска криза је са свим својим, пре свега геополитичким, економским и безбедносним импликацијама, имала значајан утицај на шири геополитички амбијент у Европи, али и на целокупне међународне односе (Zarić i Budimir 2022, 81-89; Kolarski 2022). Она је додатно погоршала ионако већ нарушене односе између Русије и Запада, те је тиме повећала и ризик од даље геополитичке конфронтације и ескалације кризе. Постојећа безбедносна архитектура у Европи је Украјинском кризом доведена у питање, разоткривајући слабости и поделе унутар и између саме Европске Уније и НАТО-а (Droin 2023). Са друге стране, криза је подстакла НАТО да појача своје присуство у Источној Европи, посебно у балтичким државама и Пољској, док су поједине земље Европе у светлу украјинске кризе, почеле да преиспитују своје геополитичке позиције тражећи ближе везе са Европском унијом и НАТО савезом. Криза је такође имала негативан утицај на глобалну економију с обзиром на то да су санкције Русији као великом извознику енергената довеле до њиховог поскупљења, те ланчано и до низа других негативних последица.

СПОЉНА ПОЛИТИКА СРБИЈЕ И РУСКА ВОЈНА ИНТЕРВЕНЦИЈА У УКРАЈИНИ

Криза у Украјини, с обзиром на обим њених импликација по међународне односе, имала је значајан утицај и на Републику Србију, посебно њену привреду, али и на њену спољну политику и односе са другим државама, пре свега са земљама чланицама Европске Уније, са једне стране, и Руске Федерације, са друге. Србија је покушала

да задржи неутралан став о сукобу, одбијајући и да се придружи западним санкцијама против Русије, уз уважавање њених захтева за безбедносним гаранцијама, али одбијајући да призна и анексију Крима и проглашену независност региона у источној Украјини, подржавајући територијални интегритет и суверенитет Украјине.

Република Србија се тренутно налази у сложеном геополитичком окружењу кога карактеришу бројни политички, економски и безбедносни изазови, ризици и претње, при чему украјинска криза представља чинилац са значајним утицајем. У таквим околностима, спољнополитичко деловање Србије указује на постојање мултивекторског приступа и стратегије балансирања, који подразумевају једнаку сарадњу са различитим међународним актерима, укључујући Европску Унију, Сједињене Америчке Државе, НАТО али и Руску Федерацију, ОДКБ и Народну Републику Кину (Гајић 2023). Стратешко опредељење Републике Србије јесте њено придруживање Европској унији (Ministarstvo odbrane Republike Srbije 2020, 52-55), али не на штету очувања традиционалног пријатељства и историјских веза заснованих на културном и верском афинитету према Русији. Прокламовано стратешко опредељење Србије, међутим, нема свеопшту подршку грађана Србије, а посебно је она смањена након руске „специјалне војне операције” у Украјини и притисака на Србију да се уведу санкције Русији (Nova srpska politička misao [NSPM] 2023). Балансирање односа са Русијом и са Европском унијом у периоду украјинске кризе постаје сложен изазов за Србију стављајући је у тешку спољнополитичку позицију са могућим последицама по регионалну стабилност, али и по унутрашњу политику, економију земље и њен процес европских интеграција (Kolarski 2022, 94-97). Са кризом у Украјини додатно се појачала потреба Србије да настави са покушајима спровођења стратегије балансирања између Русије и Запада, што постаје једна од најважнијих стратешких дилема државе, отварајући и питање колико је она даље као таква одржива.

Република Србија, која тежи ближејој интеграцији и укључивању у пуноправно чланство у Европској унији, морала је током овог процеса да се усклађује са западним нормама и вредностима, што је подразумевало многе реформе и усаглашавање са стандардима ЕУ у различитим областима као што су демократија, људска права, владавина права, тржишна економија, регионална сарадња и безбедност. Од државе кандидата за пуноправно чланство у ЕУ

очекивало се и да она усклади своју спољну политику са Заједничком спољном и безбедносном политиком ЕУ, што је подразумевало подршку ставовима Уније о међународним питањима. У претходним проширењима ЕУ, Поглавље 31 које се односи на Заједничку спољну и безбедносну политику обично се сматрало техничким питањем с обзиром да спољнополитичко опредељење држава које приступају у том тренутку није било упитно. Украјинска криза учинила је Поглавље 31 веома значајнијим, посебно у случају Србије, а у вези са њеним ставом по питању увођења санкција Русији (Novaković i Bogosavljević 2018, 5). У годишњем извештају Европске комисије за Србију из 2022. године, први пут од отварања преговора о чланству, Србија је у неком поглављу забележила назадовање (Evropska komisija 2022, 149). Запад је очекивао да ће Србија показати своју посвећеност процесу европских интеграција тако што ће се ускладити са ставом ЕУ о Украјини и ограничити своје везе са Русијом. Посебно је Европска унија критиковала Србију што се није придружила санкцијама Руској Федерацији (Alonso and Lázago 2022). Република Србија се, упркос притисцима Запада, није придружила санкцијама Русији, нити у првом таласу њиховог увођења на почетку кризе 2013/2014 године, нити након руске војне интервенције 2022. године. Савет за националну безбедност Републике Србије изнео је став да Србија подржава територијални интегритет Украјине, сматра погрешним његово угрожавање и подржава принципе међународног права, али да се она неће придружити санкцијама Русији (Vreme 2022).

ПОЛИТИЧКИ, ВОЈНО-БЕЗБЕДНОСНИ И КУЛТУРНИ ОДНОСИ СРБИЈЕ И РУСИЈЕ ТОКОМ КРИЗЕ У УКРАЈИНИ

Србија има снажну историјску, културну, језичку, верску, али и политичку и економску повезаност са Русијом. Историјски посматрано на њу се гледа као на заштитницу интереса Србије, али не ретко и као противтежу Западу (Jovanović 2010, 15-17). Односи Србије и Русије, посебно они током 19. века, формирали су темеље њихових данашњих односа (Ković 2014). Русија у међународним форумима, посебно при систему УН, подржава став Србије о Косову^{1*}, те тиме и

---

^{1*} „Овај назив је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о декларацији о независности Косова.”

њен територијални интегритет и суверенитет, спречавајући покушаје приступања Косова* појединим међународним организацијама. Још 2007. године Русија је упозорила да ће вероватно уложити вето на могући нацрт резолуције СБ УН о независности Косова* (Вгуански 2007). Такође, она је 2015. године уложила вето на резолуцију Савета безбедности УН којом се дешавања у Сребреници 1995. године осуђују као геноцид. Из тих разлога, Србија развија добру сарадњу са Руском Федерацијом по бројним, посебно политичким и економским питањима. Она је до сада формализована кроз неколико споразума и докумената као што је, на пример, Декларација о стратешком партнерству. Поред тога, Србија је потписала и Споразум о слободној трговини са Евроазијском економском унијом (ЕАЕУ), где је Русија чланица са највише утицаја.

Декларацијом о стратешком партнерству предвиђено је подизање односа између две земље на највиши ниво јачањем билатералне сарадње и сарадње на међународној сцени, укључујући УН и друге међународне организације. Стратешко партнерство обухвата различите аспекте као што су билатерална трговина, економска размена, пословне везе, повећана улагања, сарадња између министарстава унутрашњих послова у борби против организованог криминала, тероризма и трговине дрогом. Такође укључује сарадњу министарстава одбране и оружаних снага, научно-техничку и индустријско-технолошку сарадњу, напоре у образовању и култури, као и превенцију и реаговање у случају ванредних ситуација (Deklaracija o strateškom partnerstvu Srbije i Rusije 2013).

Односи Србије и Русије су комплексни и једним делом детерминисани су са две групе међусобно повезаних фактора. Прва група би се односила на унутрашње факторе као што је косовско питање, постојање проруских политичких партија на политичкој сцени Србије (Mladenović i Dostanić, 2021), доминанто позитивни ставови грађана Републике Србије о Русији, позитиван наратив о Русији у српским медијима и други. Са друге стране, односе Русије и Србије одређивали су фактори и геополитичке промене са међународног нивоа, као што је то случај са кризом у Украјини. Она је додатно истакла сложеност односа Србије и Русије, али и показала да се они не заснивају само на историјским, културним и језичким везама, већ и на прагматичним и стратешким интересима двеју земаља. Русија је користила „косовски преседан” као и саветодавно мишљење Међународног суда правде УН да једнострано проглашење

независности не представља кршење било којих норми међународног права (Cvetković i Trivić 2014) као аргумент у својим геополитичким калкулацијама, посебно када је реч о анексији Крима и признавању независности Доњецка и Луганска (Novaković 2022), док је Србија настојала да се избегне повлачење паралела између случајева Косова и Крима (Гајић 2015). Поред тога, Србија је подржала резолуције Генералне скупштине УН из 2022. и 2023. године, којима се „осуђује агресија Русије на Украјину и изазивање хуманитарне кризе, позива на хитан прекид ватре и повлачење руских снага из Украјине, те осуђује руско припајање четири украјинска региона”. Србија је гласала и за искључење Русије из Савета УН за људска права (Danas 2023). Додатно, Србија се крајем 2022. године ускладила и са декларацијом високог представника ЕУ о „незаконитим лажним ‘референдумима’ Русије у Украјини” (Evropska komisija 2022, 150).

У значајно измењеним међународним и геополитичким приликама у Европи, а које су изазване кризом у Украјини, односи Русије и Србије су се битно променили након „специјалне војне операције” у Украјини, јер је након 2022. године дошло до смањења нивоа политичких односа, као и војно-безбедносне сарадње, која је у периоду пре 2022. године били развијени. Без обзира на то, Русија и даље настоји да одржи Србију као стратешког партнера и савезника на Балкану, региону где она има историјске и културне везе и где настоји да се супротстави геополитичком утицају Запада. Са друге стране, Србија је остала једна од ретких земаља у Европи која није укинула директни авионски саобраћај са Москвом, а након увођења санкција Запада, она је постала главна дестинација за бројне Русе, посебно висококвалификоване појединце из ИТ сектора (Beckmann-Dierkes i Rankić 2022, 3). Такође, Србија је једна од ретких европских држава која није укинула присуство руских медија у свом медијском простору, међу којима је најприсутнији Спутњик. Важно је напоменути и да представници Србије нису били присутни при гласању у Комитету министара Савета Европе када је донета одлука о искључењу Русије из те организације (Beckmann-Dierkes i Rankić 2022, 2), али и да је Србија остала уздржана у случају резолуције ГС УН из новембра 2022. године о „репарацији штете Украјини настале агресијом на њу”. Значајну реакцију земаља Запада изазвало је и потписивање Плана консултација министарстава спољних послова Србије и Русије за 2023. и 2024. годину на маргинама 77. заседања Генералне скупштине УН, а за који су званичници Србије

истакли да је у питању техничка ствар и да се такав документ редовно потписује већ годинама уназад (Živanović i Komarčević 2022). Такође, договорена посета министра спољних послова Русије Сергеја Лаврова, у јуну 2022. године, није реализована због тога што су у склопу пакета санкција против Русије, суседне земље Србије, забраниле прелет његовог авиона. Уместо састанка са министром спољних послова Русије, председник Републике Србије одржао је састанак са амбасадором Руске Федерације у Србији. Према извештају Европске комисије о Србији за 2022. годину, Србија се није ускладила са било каквим рестриктивним мерама против Русије, док истовремено одржава блиске односе са Москвом, укључујући и пријем руских званичника који су на листи санкција Европске уније (Evropska komisija 2022, 150).

Иако је Република Србија војно неутрална земља, она у оквиру своје војне сарадње и сарадње у области безбедности, поред оне коју има са НАТО савезом, са Европском унијом и Организацијом за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), настоји да развија сарадњу у овим областима и са Руском Федерацијом, као и са Организацијом договора о колективној безбедности (ОДКБ) у којој има својство посматрача. У условима кризе у Украјини и свеобухватних санкција Запада Русији, Србија и у области војне и безбедносне сарадње одржава добре односе са Руском Федерацијом.

Прва заједничка војна антитерористичка вежба са Русијом одржана је 2014. године под називом „Срем 2014”, а почев од 2015. године одржава се вежба оружаних снага Русије, Белорусије и Србије под називом „Словенско братство”. „Словенски штит”, заједничка тактичка вежба одржана је 2019. године када је у Србију за потребе вежбе допремљен ракетни систем С-400, као и Систем Панцир С, који је касније Србија и купила. Прва војна вежба специјалних јединица оружаних снага Русије и војске Србије „Заједнички одговор 2021” одржана је у Србији 2021. године, а исте године у Русији одржана је трилатерална војна вежба „Словенско братство”. Сарадња даље подразумева и донирање и куповину руске војне опреме и технике, као што су тенкови, авиони, хеликоптери и остало (Glišin i Despotović 2022, 120-121). Полазећи од принципа војне неутралности Републике Србије, а у вези са ситуацијом у Украјини, Влада Србије је 2022. године донела Закључак по коме се „све планске и вежбовне активности Војске Србије и Министарства унутрашњих послова Републике Србије са страним партнерима

одмах прекину као и да се такве активности не предузимају до даљњег” (Zaključak Vlade RS 2022).

Србија и Русија су последњих година наставиле да одржавају билатералне посете званичника и контакте на високом нивоу, али се њихов обим значајно смањило након руске војне интервенције у Украјини. Руски и српски председник састали су се у Сочију 2021. године, док је исте године премијерка Србије била у посети Москви. Председавајући Одбора за спољне послове Руске думе посетио је Београд у два наврата 2022. године, док је министар унутрашњих послова Републике Србије такође у два наврата посетио Москву, крајем 2021. године и средином 2022. године. Руски министар спољних послова је 2021. године позван у Београд да присуствује састанку несврстаних као посматрач, док је у посети Београду исте године био и заменик премијера Русије (Evropska komisija 2022, 151).

Две земље имају и богате културне односе, засноване на заједничком словенском и православном наслеђу и заједничкој историји (Jovanović 2010, 183-191; Miloradović 2010, 193-201). Најновији пример оваквог вида сарадње је отварања реконструисаног споменика српским и руским херојима погинулим у одбрани Београда током Првог светског рата у августу 2023. године на Калемегданској тврђави, чему су присуствовали амбасадор Руске Федерације у Републици Србији и руска делегација Одбора за развој туризма из Санкт Петербурга (RT Balkan 2023). Поред већ дуго активног Руског центара за науку и културу („Руски дом”), у Београду је 2021. године отворен и Руски балкански центар као невладина организација са циљем развоја дијалога између цивилног друштва Русије, Србије и других земаља региона Балкана (Pavlov 2021), као и научног истраживања и анализе савремених политичких, економских, друштвених, културних и верских процеса у Србији и региону (RTS 2021).

Овакав вид сарадње даје простора Русији за ширење њене „меке моћи” у Србији, посебно када су у питању историја, култура и религија. Према Атлагићу „културна дипломатија Русије у Србији се води у контексту њених (руских) политичких циљева, а порукама које се пласирају у јавни простор излази се у сусрет већинском позитивном односу грађана Србије према Русији и њиховим претпостављеним очекивањима да ова буде поуздан ослонац док се суочавају с политичким притисцима Запада” (Atlagić 2021, 32). Бројна истраживања јавног мњења у Србији последњих

година показала су да грађани Србије имају веома позитиван став о Русији сматрајући је пријатељском земљом. Истраживања јавног мњења које је спровео Институт за политичке студије из Београда у периоду од 2015. до 2018. године показала су да највећи проценат грађана има веома позитивно мишљење о Русији. У просеку за овај период од четири године 42,5% испитаника је Русију на скали од један до пет оценила највишом оценом (Trailović i Rapačić 2021, 88). У истраживању Института за политичке студије које је спроведено у марту 2022. године на питање како грађани оцењују активности појединих актера у Украјинској кризи, највећи број испитаника (22,1%) је потпуно позитивно (оцена 5 на скали од 1-5) оценило Русију, док је улогу НАТО, САД и ЕУ потпуно позитивно (оцена 5 на скали од 1-5) оценило 0,9%, 1,2% и 2%. Са друге стране, активности Русије потпуно негативно (оцена 1 на скали од 1-5) оценило је 23,2% испитаника, а активности НАТО, САД и ЕУ потпуно негативно (оцена 1 на скали од 1-5) оценило је 68,7%, 68,3% и 53,6%. Дакле, највећи проценат грађана Србије је у том тренутку сматрао да НАТО, САД и ЕУ имају знатно негативнију улогу у Украјинској кризи од Руске Федерације (Истраживање јавног мњења 2022). Такође, према истраживањима јавног мњења, које је 2023. године спровео Биро за друштвена истраживања, преко 70% грађана Србије сматра да Србија не треба да уводи санкције Русији (Ranković 2023). И ранија истраживања, која су 2022. године спровели НСПМ и Демостат, показала су да око 80% грађана Србије сматра да не треба уводити санкције Русији, док је истраживање НСПМ показало и да 68,7% испитаника верује да је НАТО кључни актер крив за почетак рата у Украјини (Beckmann-Dierkes i Rankić 2022, 6).

СПОЉНОТРГОВИНСКИ ОДНОСИ СРБИЈЕ И РУСИЈЕ ОД ПОЧЕТКА КРИЗЕ

Русија је традиционално један од најзначајнијих спољнотрговинских партнера Србије. Она се увек налазила у врху листе земаља из којих Србија увози, али и извози робу. Србија, односно тадашња Савезна Република Југославија, потписала је споразум о слободној трговини са Русијом још 2000. године. Овај споразум представља такође и један од фактора конкурентности Србије као дестинације за страна улагања.

Имајући у виду физичку удаљеност између Србије и Русије, као и чињеницу да се већина транспорта одвија друмским камионским превозом, који је један од најскупљих, јасно је да Србија није ни приближно искористила сав потенцијал спољнотрговинског аранжмана са Русијом. Географска раздаљина, модел транспорта, односно висина логистичких трошкова играју значајну улогу у спољнотрговинској размени и формирању финалне цене производа. Ово се нарочито показало као истинито са ескалацијом сукоба у Украјини 2022. године, када је практично онемогућено камионима са српском робом намењеном за руско тржиште да путују кроз Украјину. Транзит српске робе камионима за Русију представљао је најкраћи и најисплативији пут за српске извознике и шпедитере. Проблеми са плаћањем и транспортом робе и сировина коју је постало немогуће превозити најкраћим путем кроз Украјину неке су од првих последица сукоба у Украјини са којима се суочавају фирме из Србије. Транспорт робе из Србије нашао је нови пут, преко балтичких земаља, односно Мађарске, Словачке, Пољске и Белорусије, али је он знатно дужи и скупљи, узимајући у обзир не само већу раздаљину, већ и веће трошкове путарина и горива које је драстично скупље у земљама Европске уније. Такође због санкција и детаљног прегледа робе и пратећих папира, камиони знато дуже чекају на граници Пољске и Белорусије. Додатни проблем је платни промет у околностима искључивања руских банака из система SWIFT. Транспорт робе за Русију је у односу на период пре избијања сукоба у Украјини поскупео више од три пута, како због поскупљења горива, значајно дужег пута, тако и због повећаног ризика.

Србија је 2022. године, извезла робе у вредности од 29 милијарди долара, што представља рекордан износ, не само у последњих посматраних десет година, односно од настанка кризе у Украјини, већ укупно (Republički zavod za statistiku [RZS] 2023, 312). Од укупне вредности извезене робе из Србије у 2022. години, на робу извезену у Русију отпада 4,1%, што представља вредност од 1,1 милијарду долара (RZS 2023, 313). Русија је исте године овим заузела шесто место на листи привреда у које се извозе српски производи. И поред санкција и кризе у Украјини, ово не представља никакву новину, нити пад Русије на листи најважнијих спољнотрговинских партнера Србије. Наиме, Русија се у целокупном десетогодишњем периоду најчешће кретала између петог и шестог места на листи земаља у које Србија највише извози, а њен значај

је још већи ако посматрамо највеће српске спољнотрговинске партнере када је реч о увозу.

Табела 1. Земље са највећим учешћем у спољнотрговинској размени Србије, 2022. године.

	Извоз	%	Увоз	%
1	Немачка	13,7	Кина	12,1
2	Италија	7,5	Немачка	11,4
3	Босна и Херцеговина	7,2	Русија	7,5
4	Румунија	5,4	Италија	6,6
5	Мађарска	4,4	Мађарска	5,6
6	Русија	4,1	Турска	5,2

Извор: (RZS 2023, 312)

Укупна вредност робе увезене из Русије у 2022. години, износила је 3 милијарде долара, што представља досадашњи рекорд када је реч о увозу из Русије, односно удео од 7,5% у укупном српском увозу. Скок цена енергената изазван украјинском кризом, војном интервенцијом у том земљи и санкцијама према Русији, утицао је на чињеницу да се вредност увоза из Русије у Србију у 2022. години, практично удвостручила у односу на претходних десет година.

Укупан увоз робе у Србију износио је 2022. године, 41,1 милијарду долара (RZS 2023, 311). Евидентан је спољнотрговински дефицит који је такође један од сталних ознака српске привреде. Пораст извоза из Србије праћен је еквивалентним порастом увоза, те је овај дефицит константа коју ће српска привреда тешко моћи да смањи. Само у 2022. години, укупан спољнотрговински дефицит износио је 12 милијарди долара. Годину дана раније, 2021. године, он је био 8 милијарди долара (RZS 2023, 311). Пораст цена робе широке потрошње као и енергената и цена транспорта на светском тржишту, а нарочито тржишту Европске уније, одакле Србија највише увози робе, утицала је на значајно повећање српског спољнотрговинског дефицита.

Табела 2. Робни извоз и увоз Србије у Русију (2013-2022)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Извоз (мил. УСД)	1063	1029	725	795	995	1024	977	911	996	1194
Увоз (мил. УСД)	1904	2340	1746	1503	1586	2037	2584	1566	1806	3084

% у укупном извозу	7,3	6,9	5,4	5,3	5,9	5,3	5,0	4,7	3,9	4,1
% у укупном увозу	9,3	11,4	9,6	7,9	7,2	7,9	9,7	6,0	5,3	7,5
Салдо (извоз минус увоз)	-841	-1311	-1021	-708	-591	-1003	-1607	-655	-810	-1890
Покривеност увоза извозом (%)	55,8	43,9	41,5	52,8	62,7	50,5	37,8	58,1	55,1	38,7

Извор: (RZS 2023), (RZS 2020), (RZS 2017), (RZS 2014) и прорачун аутора.

Од руске анексије Крима 2014. године, до 2022. године, када је избио војни сукоб у Украјини ширих размера, робни извоз из Србије за Русију није значајније осцилирао и његова вредност се кретала од минималних 725 милиона долара, колико је износио 2015. године, до максималних 1,1 милијарду долара у 2022. години. Највећи скок вредности извоза од апроксимативно 20% десио се управо 2022. године и он се може објаснити растом цена српске робе, које је узроковано променама у транспорту и вишим трошковима производње. Са друге стране ако посматрамо увоз из Русије овај феномен је још уочљивији у 2022. години. Годишња процентуална промена у вредности увоза из Русије износила је 2022. године чак 70%. И поред чињенице да су компаније из Србије потрошиле 2022. године више од три милијарде долара на увоз робе из Русије, то је представљало тек удео од 4,1% у укупном српском увозу.

Водећи увозни производи из Руске Федерације су природни гас, на кога отпада 26%, затим сирова нафта и уља од битуменозних минерала са 18% учешћа у укупном увозу из Русије. Са друге стране, водећи извозни производи Републике Србије у Руску Федерацију су свеже јабуке са 9% учешћа, гуме за путничке аутомобиле са 6% учешћа, хула-хоп и друге врсте чарапа са уделом од 4%, као и хартија (картон) и лекови на које отпада по 4% (Danas 2022).

Када је реч о спољнотрговинским односима две земље важно је и истаћи енергетску зависност коју Србија има у односу на Русију. Србија је практично 90% зависна од увоза руског гаса, док је ситуација мало другачија када је реч о нафти. Према подацима из 2021. године, Србија покрива највећи део својих потреба за нафтом из Ирака (47%), домаћих извора (23%) и Русије, која је са уделом од 16% на трећем месту најзначајнијих земаља увоза (BBC 2023).

Криза у Украјини није значајније утицала на промене у увозу гаса из Русије. Две трећине потрошње гаса у Србији отпада на индустрију, док остатак потроше домаћинства на грејање у зимском периоду. Од како је почела украјинска криза 2014. године, руски гас је неометано испоручиван западној Европи управо преко Украјине, док у Србију стиже преко Мађарске и Бугарске, односно Турске.

РУСКЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У СРБИЈИ

Србија већ две деценије свој економски развој заснива на привлачењу страног капитала кроз директне инвестиције, са циљем смањења стопе незапослености и повећања индустријализације земље. Овај процес нарочито је добио замајац од 2010. године, када је Србија бројним административним мерама субвенционисала прилив страног директног капитала, што и даље наставља да чини. Ове мере, које обезбеђују директну финансијску потпору страним инвеститорима, која је највећа у Европи, као и чињеница да је 2022. године, српска просечна плата тачно пет пута нижа у односу на просечну плату у Европској унији, допринела је да Србија постане лидер у привлачењу страних директних инвестиција не само у региону, већ и у свим земљама у транзицији. Само у посматраних задњих десет година, Србија је привукла више од 30 милијарди страних директних инвестиција (Narodna Banka Srbije, 2023). Овоме су свакако допринели и добра географска позиција Србије, висок степен високообразоване и квалификоване радне снаге, али и споразуми о слободној трговини, првенствено са Европском унијом, Русијом, земљама чланицама ЦЕФТА, као и Турском.

И поред бројних анализа и истраживања која су доказала да прилив страних директних инвестиција није имао позитиван утицај на привреду Србије, да није дошло до значајних ефеката преливања технологије и знања, односно да ове инвестиције нису допринеле смањењу незапослености и позитивно утицале на економски развој земље, Србија не одустаје од политике субвенционисања страних инвеститора и завршетка процеса приватизације (Vasa 2020, 180). Значајну улогу у овом процесу имају и руске компаније које су само у последњих посматраних десет године у Србију инвестирале две милијарде долара.

Табела 3. Прилив страних директних инвестиција у Србију 2013-2023 (мил. УСД)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*	Укупно
Све земље	1.547	1.500	2.114	2.126	2.548	3.464	3.815	3.039	3.886	4.432	2.172	30.643
ЕУ	1.145	1.109	1.530	1.410	1.819	2.084	2.114	1.956	1.762	1.393	1.110	17.432
Русија	189	73	96	41	170	263	576	55	40	463	110	2.076
Кина	0	82	24	69	103	191	264	528	630	1.378	592	3.861
САД	22	8	38	16	37	70	185	63	105	115	15	674

*Подаци за 2023. годину, односе се на период од 1.1.2023. до 30.6.2023.

Извор: (Narodna Banka Srbije, 2023)

Русија је трећа најзначајнија економија порекла страних директних инвестиција у Србији. Испред ње су Европска унија са уложених 17,4 милијарде долара у претходних десет година и Кина са 3,8 милијарди долара. На четвртм месту налазе се Сједињене Америчке Државе са инвестираних 674 милиона у истом периоду (Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj 2023). Руске компаније су у предузећа у Србији улагали константно у периоду од почетка кризе у Украјини. Њихове инвестиције су се чак драстично повећале са избијањем рата у Украјини. У периоду од годину дана од руске војне интервенције у Украјини, инвестиције из Русије су порасле десетоструко, износивши 2022. године, 463 милиона долара, да би у само првих шест месеци 2023. године, руске компаније уложиле додатних 110 милиона долара. Од фебруара 2022. године, до септембра 2023. године, руски држављани основали су око седам хиљада предузећа у Србији. Највећи број компанија руски држављани оснивају у технолошком сектору. Програмирање и консалтинг су доминантни међу руским регистрованим предузећима у Србији (N1 2023). Ипак, не може се тврдити да су ове компаније „коллатерална штета” руске војне интервенције у Украјини која ће допринети развоју српске привреде. Највећи број ових компанија је регистрован искључиво са циљем добијања боравишта у Србији за њихове власнике. Са друге стране, неупитан је утицај ове руске емиграције на тржиште некретнина у већим градовима у Србији, рефлектовано кроз значајан пораст њихових цена.

Табела 4. Најзначајније руске директне инвестиције у Србији (2002-2020)

Компанија	Година	Облик	Сектор	мл. УСД
Гаспром Енергохолдинг д.о.о. НИС а.д.	2019	Greenfield	Индустрија нафте и гаса	180,0
Гаспромнефт НИЦ а.д. Нови Сад	2018	Brownfield	Енергетика	300,0
Replastic doo	2011	Greenfield	Заштита животне средине	1,0
GSK Krasniy Треуголник	2012	Остало	Аутомобилска индустрија	5,0
Гаспромнефт /НИС	2019	Greenfield	Енергетика	180,0
Гаспромнефт /НИС	2018	Greenfield	Индустрија нафте и гаса	330,0
Гаспромнефт	2012	Приватизација	Индустрија нафте и гаса	547,0
Sogaz Ado	2012	Brownfield	Осигурање	6,0
Нафтна Индустрија Србије – НИС	2008	Приватизација	Индустрија нафте и гаса	4,0
Свети Извор	2010	Остало	Туризам	6,0
С-Projekt	2008	Остало	Храна и пољопривреда	2,5
Нестро група	2016	Greenfield	Индустрија нафте и гаса	8,0
Микро Finans Invest	2014	Остало	Храна и пољопривреда	1,2
Лукоил	2003	Приватизација	Индустрија нафте и гаса	210,0

Извор: (Nacionalna алијанса за локални економски развој 2023)

Свакако најзначајнија руска компанија у Србији јесте НИС, односно Гаспромнефт. Дуго година је ова приватизација представља другу највећу страну директну инвестицију у Србији. Гаспромнефт

је 2009. године, купио српску нафтну индустрију, а укупна вредност овог улагања износила је чак 947 милиона евра. У годинама које су следиле Гаспромнефт је наставио да инвестира на српском тржишту. Ова компанија је и један од највећих српских извозника. Према подацима Националне алијансе за локални економски развој, можемо видети да су улагања Гаспромнефта у Србију до 2020. године, износила више од милијарду евра. Такође, Нафтна индустрија Србије преузела је 2023. године, последњег великог српског извозника ХИП Петрохемију, повећавши власнички удео са 20,9% на 90%, након докапитализације у износу од 150 милиона евра.

Поред НИС-а и Лукоила као две значајне компаније у области прераде и дистрибуције нафте и гаса, у Србији послује још неколико руских компанија у овом сектору. Осим енергетског сектора руска предузећа су присутна и у сектору туризма, аутомобилској индустрији и производњи хране. Од компанија из финансијског сектора из Русије свакако се издвајао Сбербанк, која је дуги низ година била присутна на српском тржишту, позиционирајући се као једна од највећих, да би се 2022. године, ова компанија повукла из Србије у својој, према оценама званичника банке, најуспешнијој години. Исте године, Сбербанка је осим у Србији продала своје операције и у Словенији, Босни и Херцеговини, Хрватској и Мађарској. Јасно је да се ова руска банка повукла из Србије и остатка европских земаља са избијањем рата у Украјини, како би заштитила своју имовину и уложени капитал.

Осим страних директних инвестиција, када је реч о кретању капитала из Русије у Србију, свакако морамо напоменути и кредите којима се Србија задужила у односу на ову земљу. Србија је од Руске федерације 2010. године, узела кредит од 200 милиона долара, да би 2013. године, узела додатни кредит од 800 милиона долара за радове, робу и услуге у области железнице. Исте године Србија је од Русије узела и кредит од 500 милиона долара за програмску подршку буџету. Додатно 2019. године, Србија је са Русијом потписала Споразуму о одобрењу руског државног извозног кредита Влади Србије. У Споразуму се наводи да Русија одобрава овај кредит ради даље сарадње две државе у оквиру изградње железничке инфраструктурне мреже у Србији. Конкретно за пројектовања и изградњу електротехничке инфраструктуре на деоницама „Стара Пазова-Нови Сад” и „Ваљево-Врбница-државна граница са Црном Гором”. Вредност овог кредита износила је 175,2 милиона евра.

ЗАКЉУЧАК

Украјинска криза, која је подстакнута сложеном друштвено-политичком динамиком унутар земље, као и различитим геополитичким утицајима споља, додатно је условила већ постојеће промене у односима међу главним актерима међународног система, као што су САД, ЕУ, НАТО, Русија, Кина и утицала је и на регионалну геополитичку динамику и стабилност у Европи и Евроазији, па и на Балкану.

Полазећи од тога, у раду су анализирани односи Србије и Русије током украјинске кризе са циљем да се испитају главне области сарадње између две земље. Показало се да Србија и Русија имају развијено стратешко партнерство базирано на дугогодишњем пријатељству и да су и у условима промењене међународне динамике две државе наставиле да одржавају снажне и добре билатералне односе.

Показало се и да су односи две земље од почетка кризе, а посебно након руске војне интервенције, постали додатно комплекснији, али и да се њихов обим након фебруара 2022. приметно смањило, како на политичком, тако и на војно-безбедносном плану. Србија и Русија су се суочиле са одређеним изазовима и тензијама у својим односима, пре свега због својих партикуларних интереса и одређења у односу на украјинску кризу и друге актере међународних односа. Србија је покушала да задржи неутралну позицију по питању сукоба, одбијајући да се придружи западним санкцијама Русији, али и поштујући суверенитет и територијални интегритет Украјине.

Када је реч о економским односима, у раду смо анализирали спољнотрговинске односе и кретање прилива инвестиција из Русије у периоду украјинске кризе. Уочили смо неколико феномена. Обим спољнотрговинске размене са Русијом није смањен упркос бројним проблемима изазваним санкцијама, који се пре свега тичу транспортних и других логистичких трошкова, као и немогућности наплате путем SWIFT система. Извоз из Србије у Русију је порастао 2022. године, у односу на 2020. годину, за 31%, док је увоз из Русије у истом двогодишњем периоду повећан за читавих 97%. Вредност увоза из Русије је практично удвостручена у периоду након избијања рата у Украјини. Имајући у виду да више од половине увоза из Русије у Србију се односи на природни гас и нафту, можемо закључити да су санкције према Русији проузроковале пораст цена ових

енергената, као и да санкције нису значајније утицале на економске односе две земље. Имајући у виду енормну увозну зависност Србије, првенствено у односу на земље Европске уније, ове санкције су свакако проузроковале двоцифрен раст инфлације у Србији, али се ово није значајније одразило на спољнотрговинске односе Србије и Русије. У посматраном десетогодишњем периоду, Србија бележи константан спољнотрговински дефицит у односу на Русију, који се 2022. године, готово удвостручио и износи 1,9 милијарди долара. Ово је непосредна последица рата у Украјини, а забрињава и податак да се покривеност увоза извозом смањила у задњих годину дана са 55% на 38%. И поред свих негативних показатеља за српску привреду, Русија остаје један од најзначајнијих спољнотрговинских партнера, са уделом од 7,5% у укупном увозу и 4,1% у укупном извозу Србије.

Други значајан феномен који је везан за украјинску кризу односи се на кретање прилива страних директних инвестиција из Русије. Са избијањем рата у Украјини, инвестиције из Русије су порасле више од десет пута. У истом периоду највећа руска компанија на српском тржишту НИС, односно Гаспромнефт, наставила је своје улагање куповином ХИП Петрохемије и последњег великог извозника из Србије који није био у страном власништву. Русија након Европске уније и Кине остаје трећа најзначајнија економија порекла страних директних инвестиција у Србији. Украјинска криза само је допринела да се ове инвестиције повећају не само по вредности, већ и по бројности, јер је само у последњих посматраних годину дана основано преко седам хиљада руских предузећа у Србији.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Atlagić. Siniša. 2021. „Kakvu nam poruku šalje Rusija: Ruska kulturna diplomatija u Srbiji na početku 21. veka.” *Kultura: časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku*. 173:21-34. doi 10.5937/kultura2173021A.
- BBC, 2023. ”Srbija i energenti: Zašto se gradi naftovod između Srbije i Mađarske.” 5.oktobar 2023. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-65746226>
- Beckmann-Dierkes, Norbert, i Slađan Rankić. 2022. “Serbian Foreign Policy in the Wake of the War in Ukraine”. Konrad-Adenauer-Stiftung. July 2022. <https://www.kas.de/documents/252038/16191335/>

- Serbian+Foreign+Policy+in+the+Wake+of+the+War+in+Ukraine.pdf/30d4a7d9-a80a-9f8b-9ff2999425df715a?version=1.0&t=1659099133262
- Bryanski, Глеб. 2007. "Russia may veto U.N. Kosovo resolution." *Reuters*. May 12, 2007. <https://www.reuters.com/article/uk-kosovo-russia-idUKL1253654020070512>
- Cvetković, Ljudmila, i Branka Trivić. 2014. „Može li se praviti paralela između Krima i Kosova,” *Radio slobodna Evropa*. 12. mart 2014. <https://www.slobodnaevropa.org/a/moze-li-se-praviti-paralela-izmedju-krima-i-kosova/25294802.html>
- Danas*, 2022. „Šta uvozimo a šta izvozimo u Rusiju, Ukrajinu, Belorusiju: Od nafte do hulahopki.” 26. septembar 2023. <https://n1info.rs/biznis/sta-uvozimo-a-sta-izvozimo-u-rusiju-ukrajinu-belorusiju-od-nafte-do-hulahopki/>
- Danas*. 2023. „Srbija glasala za rezoluciju GS UN kojom se zahteva momentalno povlačenje ruskih snaga iz Ukrajine.” 23. Februar 2023. <https://www.danas.rs/svet/srbija-glasala-za-rezoluciju-gs-un-kojom-se-zahteva-momentalno-povlacenje-ruskih-snaga-iz-ukrajine/>
- Deklaracija o strateškom partnerstvu Srbije i Rusije. 2013. http://ambasadarusije.rs/data/uploads/Deklaracija_1.pdf, poslednji pristup 26. Oktobra 2023.
- Droin, Mathieu. 2023. "NATO and the European Union: The Burden of Sharing." *Center for Strategic and International Studies*. January 17, 2023. <https://www.csis.org/analysis/nato-and-european-union-burden-sharing>
- Evropska komisija. 2022. Republika Srbija: Izveštaj za 2022. godinu. https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/Serbia_Report_2022_SR.%5B1%5D.pdf
- Gajić, Aleksandar Saša. 2015. „Slučajevi Kosova i Krima: kontroverze prava na samoopredeljenje u savremenom kontekstu.” *Kultura Polisa* 28: 9-25 .
- Gajić, Aleksandar. 2023. „Geopolitički položaj Srbije nakon otpočinjanja rata u Ukrajini: neutralnost i strateško odvracanje u kriznom kontekstu.” *Srpska politička misao* 80 (2):53-74.
- Glišin, Vanja, i Ljubiša Despotović. 2022. „Geopolitički aspekti ruske meke moći na Balkanu i u Srbiji”. U *Rusija I Balkan – Ekonomsko*,

- političko i kulturno prisustvo Rusije na Balkanu: Položaj, uloga i značaj Srbije*, ur. Stevan Rapačić, Dragan Trailović i David Iraklievič Tereladze. 107-131. Beograd: Institut za političke studije.
- Istraživanje javnog mnjenja. 2022. Beograd: Institut za političke studije.
- Jovanović, Miroslav. 2010. „Dve Rusije: o dva dominantna diskursa Rusije u srpskoj javnosti.” U *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ur. Žarko N. Petrović, 11-18. Beograd: ISAC Fond, International and Security Affairs Centre
- Kolarski, Ljiljana. 2022. The Impact of the War in Ukraine On the Western Balkans.” *The Policy of National Security* 23 (2): 87-107. doi 10.22182/pnb.2322022.5
- Ković, Miloš. 2022. „Poreklo rata u Ukrajini.” *Politika*. 8. mart 2022. <https://www.politika.rs/sr/clanak/501155/Pogledi/Poreklo-rata-u-Ukrajini>
- Ković, Miloš. 2014. „O kulturnim i političkim vezama Srbije i Rusije od Svetog Save do 1914.” *Novi standard*. 23. jun 2014. <https://standard.rs/2014/06/23/o-kulturnim-i-politickim-vezama-srbije-i-rusije-od-svetog-save-do-1914/>
- Lišanin, Mladen. 2018. “Sanctions as an Ambiguous Tool of Economic Statecraft: The Case of Russia Post-2014.” *Serbian Political Thought* 18 (2): 23-68. doi:10.22182/spt.18212018.4
- Milošević, Zoran (ur). 2015. *Ukrajinsko pitanje danas*. Šabac: Centar Akademske reči.
- Ministarstvo odbrane Republike Srbije. 2020. *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*. https://mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadržaj/dokumenta/strategije/2021/Prilog1-StrategijaNacionalneBezbednostiRS-SRP.pdf
- Mladenović, Nikola, i Dušan Dostanić. 2021. „Odnos srpskih političkih stranaka prema Rusiji od XIX do XXI veka U Rusija i Balkan – Ekonomsko, političko i kulturno prisustvo Rusije na Balkanu: Položaj, uloga i značaj Srbije, ur. Stevan Rapačić, Dragan Trailović i David Iraklievič Tereladze. 132-161. Beograd: Institut za političke studije.
- NI, 2023. „Rusi osnovali skoro 7.000 firmi: Može li to da pogura srpsku ekonomiju?” 26. septembar 2023. <https://n1info.rs/biznis/rusi-osnovali-7-000-firmi-u-srbiji/>

- Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj*, 2023. „Baza stranih investicija”, 1. septembar 2023. <https://naled.rs/baza-stranih-investicija>
- Narodna Banka Srbije*, 2023. „Platni bilans”, 15. oktobar 2023. https://www.nbs.rs/sr/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/
- Novaković, Igor, i Jovana Bogosavljević. 2018. *Srbija i pregovori u poglavlju 31: Zajednička spoljna, bezbednosna i odbrambena politika*. Beograd: ISAC Fond Centar za međunarodne i bezbednosne poslove.
- Novaković, Igor. 2022. „Pozicija Srbije u kontekstu rata u Ukrajini – razlozi i perspective.” *Heinrich-Böll-Stiftung*. https://rs.boell.org/sr/2022/03/25/pozicija-srbije-u-kontekstu-rata-u-ukrajini-razlozi-i-perspektive#_ftn1
- Nova srpska politička misao [NSPM]. 2023. „Đorđe Vukadinović: To što tri četvrtine građana Srbije podržava BRIKS nije samo izraz želje za bliskošću sa tom organizacijom, nego još više pokazatelj stepena nezadovoljstva Zapadom i pritiscima sa te strane.” 14. oktobar 2023. <http://www.nspm.rs/hronika/djordje-vukadinovic-to-sto-tri-cetvrtine-gradjana-srbije-podrzava-briks-nije-samo-izraz-zelje-za-bliskoscju-sa-tom-organizacijom-nego-jos-vise-pokazatelj-stepena-nezadovoljstva-zapadom-i-pritiscima-sa-te-strane.html>
- Pavlov, Evgeniy. 2021. „Otvoren ruski balkanski centar u Beogradu.” *Ruski dom*. <https://ruskidom.rs/sr/2021/04/29/otvoren-ruski-balkanski-centar-u-beogradu/>
- Ranković, Rade. 2023. „Birodi: Većina u Srbiji krivi EU, SAD, NATO i Ukrajinu za agresiju Rusije.” *Voice of America*. 13 februar 2023. <https://www.glasamerike.net/a/srbija-ukrajina-rat-rusija-sad-eu-krivci-istrazivanje-birodi/6961221.html>
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2014. Statistički godišnjak Republike Srbije 2014. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2017. Statistički godišnjak Republike Srbije 2017. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2020. Statistički godišnjak Republike Srbije 2020. Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Republički zavod za statistiku [RZS]. 2023. Statistički godišnjak Republike Srbije 2023. Beograd: Republički zavod za statistiku.

- RT Balkan*. 2023. „Rekonstruisani Spomenik srpskim i ruskim herojima iz Prvog svetskog rata ponovo krase Kalemegdan.” 31. avgust 2023. <https://lat.rt.rs/magazin/47600-otvoren-rekonstruisan-spomenik-ruskim-i-srpskim-zrtvama-kalemegdan-beograd/>
- RTS*. 2021. “Otvoren ruski balkanski centar u Beogradu.” 29. april 2021. <https://www.rts.rs/vesti/drustvo/4354997/rusko-balkanski-centar-beograd-srbija-rusija-bocan-harcenko.html>
- Sanchez Alonso, Aida, and Ana Lázaro, “‘Time to decide’: MEPs call for Serbia to change its stance on Russia,” *Euronews*. <https://www.euronews.com/my-europe/2022/07/06/eu-parliament-calls-for-serbia-to-change-its-stance-on-russia>
- Trailovic, Dragan, i Stevan Rapaic. 2021. “Political and Economic Aspects of Serbo-Russian Relations from the Perspective of Serbian Citizens.” *Eurasian integration: economics, law, politics* 15 (3):82–96.
- Vasa, Laszlo. 2020. “Foreign direct investment in the Republic of Serbia: Correlation between foreign direct investments and the selected economic variables” *Journal of International Studies*, April 2020, 13(1):170-183. doi: 10.14254/2071-8330.2020/13-1/11
- Vreme*. 2022. „Savet za nacionalnu bezbednost: Srbija neće uvoditi sankcije Rusiji.” 25. februar 2022. <https://www.vreme.com/vesti/savet-za-nacionalnu-bezbednost-srbija-neze-uvoditi-sankcije-rusiji/>
- Zaključak Vlade Republike Srbije. 2022. „Službeni glasnik RS”, br. 28/2022
- Zarić, Ivan, i Željko Budimir. 2022. “The Great Powers Geopolitical Competition Over the Balkans – The Influence of Ukraine Crisis.” *The Review of International Affairs* LXXIII (1186): 79–104. https://doi.org/10.18485/iipe_ria.2022.73.1186.4
- Živanović, Maja, i Dušan Komarčević. 2022. „Diplomatski sporazum Srbije sa Rusijom novi ‘prst u oko’ Zapadu.” *Radio Slobodna Evropa*. 26. septembar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/diplomatski-sporazum-sa-rusijom-novi-prst-u-oko-srbije-zapadu/32052844.html>

Dragan Trailović

Institute for political studies, Belgrade

Stevan Rapačić

Institute for political studies, Belgrade

RELATIONS BETWEEN SERBIA AND RUSSIA DURING THE UKRAINIAN CRISIS**

Resume

Serbia and Russia are countries that share a long and complex history of political, economic, and cultural ties. Their relations became even more intricate following the outbreak of the crisis in Ukraine, leading to various implications for broader international relations and, consequently, for the relations between the two states. The confrontation between Russia and the West has presented new challenges for Serbia's foreign policy, placing it at the crossroads between the strategic goal of joining the EU and its traditional friendship with Russia. This article aims to analyze the situation and present the relations between Serbia and Russia during the crisis in Ukraine. The paper will examine the primary areas of cooperation between the two countries, with a particular focus on their political and economic relations during this period. The paper relies on a range of sources, including official statements and documents, media reports, academic studies, and public opinion surveys.

Keywords: Serbia, Russia, relations between Serbia and Russia, Ukrainian crisis.

---

* Овај рад је примљен 29. октобра 2023. године, а прихваћен на састанку Редакције 28. новембра 2023. године.

** The article was created as part of the scientific research activity of the Institute for Political Studies financed by the Ministry of Science and Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia.